

Advies Archeologische Monumentenzorg 2016-nr. 66

Beoordeling van een archeologisch rapport

Bevoegd gezag: Gemeente Geldrop-Mierlo
Dhr. J. van der Zanden
Postbus 10101
5660 GA Geldrop

Datum: 10-5-2016

Project: *Plangebied De Jonkvrouw in Geldrop. Gemeente Geldrop-Mierlo. Een archeologisch vooronderzoek in de vorm van proefsleuven (RAAP-rapport 3140), auteur A. van Dijk, Weesp 2016.*

Van: Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant
Postbus 8035, 5601 KA Eindhoven
Wal 28, Eindhoven
Mevr. drs. Ria Berkvens
Tel. 088-3690638
E: R.Berkvens@odzob.nl

Inleiding

De aanleiding voor het onderzoek is de bouw van woningen in een zone parallel aan de spoorlijn Eindhoven – Weert en het Toernooiveld. Een groot deel van het plangebied is gelegen op het verhoogd aangelegde, voormalige goederenemplacement van het station Geldrop. Om de bouwplannen te kunnen realiseren moet de bestemming van het plangebied worden gewijzigd en in dat kader dient de archeologische waarde van het gebied in voldoende mate te worden vastgesteld. In 2007 is al een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd.¹ Op grond van de resultaten daarvan werd geconcludeerd dat er mogelijk belangrijke archeologische resten aanwezig zijn in het plangebied. Naar aanleiding hiervan werd aanbevolen om dit door middel van proefsleuven te laten vaststellen. Het doel van de proefsleuven, conform het PvE² is het aanvullen en toetsen van de hoge archeologische verwachting. Daarbij dient de aan- of afwezigheid van archeologische waarden vastgesteld te worden en een beeld bepaald te worden van hun ruimtelijke en (cultuur)landschappelijke context. Indien delen van een vindplaats worden aangetroffen dient de inhoudelijke en fysieke kwaliteit (aard, datering, karakter, omvang, gaafheid, conservering) van de vindplaats bepaald te worden.

Samenvatting van het plan en rapport

Onderzoekskader RO: Omgevingsvergunning bestemmingsplanwijziging
Grootte plangebied: circa 39.500 m ²
Grootte onderzoeksgebied: circa 6590 m ²
Onderzoekperiode: 15 maart t/m 13 april 2016
Opdrachtgever: Laride
Opdrachtnemer: RAAP

Het inventariserend veldonderzoek is uitgevoerd conform het PvE. In totaal zijn er 13 proefsleuven aangelegd, met een gezamenlijke oppervlakte van 1830 m². Dit is een dekkingsgraad van 10% van

¹ Geraeds, J.J.G., 2007: *Archeologisch Onderzoek plangebied Spoorzone te Geldrop. Archeologisch bureauonderzoek plangebied Spoorzone te Geldrop, gemeente Geldrop-Mierlo*. Grontmij Archeologische Rapporten 607, Roermond 2007.

² *Programma van Eisen IVO-P Plangebied de Jonkvrouw te Geldrop (Grontmij PvE 248)*, auteur A.E. Gazenbeek, 2016.

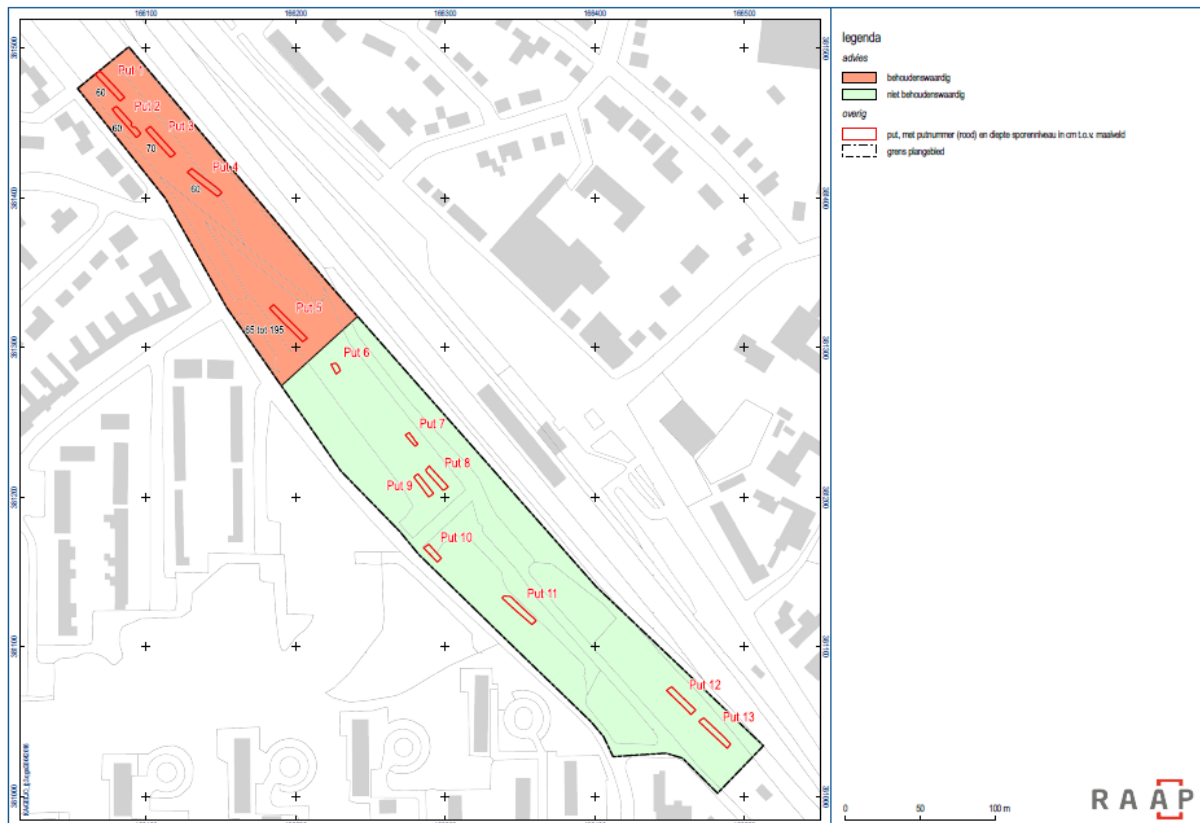
het deel van het plangebied waarbinnen proefsleuven konden worden aangelegd (het onderzoeksgebied). De sleuven zijn variabel in grootte, uiteenlopend van 3x10 tot 4x40 m. Het vlak is meestal aangelegd in de top van het dekzand onder de bouwvoor of het esdek en eventuele verstoorde lagen. In het beekdal is het vlak aangelegd in de zandige afzettingen onder venige pakketten. De diepte van de sleuven bedroeg ca. 0,4 tot 2,4 m -Mv. Alleen in het diepste deel van het beekdal is, onder de veenbodem, een controlevlak aangelegd. Dit leverde overigens geen aanvullende sporen op. Alleen van de venige lagen op het diepste plek van het beekdal zijn monsters genomen ten behoeve van palynologisch onderzoek.

Uit het veldonderzoek is gebleken dat het plangebied overwegend op een dekzandrug ligt, maar dat in het centrale deel een onbekend beekdal ligt. Dit is aangesneden in sleuven 5 en 6. Omdat de hoek waaronder het dal is aangesneden onbekend is, kan de breedte van het beekdal niet goed worden bepaald. Vermoedelijk was het lage, natte deel van het beekdal 50-90 m breed. Het beekdal is in het hart ongeveer 1,8 m diep, waarbij opgemerkt wordt dat het recent is opgehoogd met een pakket zand van 80 cm dik. Daardoor is het beekdal aan het maaiveld niet meer herkenbaar. Op het kadastraal Minuutplan staat een niet-benoemde, naar het noordoosten stromende, waterloop in het noordelijk deel van het plangebied afgebeeld. Deze waterloop stroomde door het beekdal in noordoostelijke richting. Veldpodzolen zijn aangetroffen in het grootste deel van het plangebied, met uitzondering van het hart van het beekdal. Veelal is de top van de bodem vermoedelijk al in de Late Middeleeuwen of het begin van de Nieuwe tijd, over een diepte van 10-20 cm aangetast en is de veldpodzol geroerd. Soms is een gebroken podzol aanwezig, waarin brokken van de E- en/of B-horizont aanwezig zijn. Onder de verstoring is de basis van de veldpodzol geconserveerd. Het gaat steeds om de B- of BC-horizont. Afhankelijk van de mate van ontwatering is die sterk ontwikkeld. Lokaal, met name in de gebiedsdelen die van nature iets beter ontwaterd zijn, is de B-horizont over een dikte van 20-40 cm dik nog bewaard. Het moedermateriaal bestaat uit geel, leemarm fijn zand. Meestal is in de loop der tijd grond op de veldpodzol opgebracht, waardoor een andere bodemtype is ontstaan. Alleen in sleuven 11 en 13 is nauwelijks of geen grond op de natuurlijke bodem opgebracht. In de meeste andere sleuven is sprake van een esdek, dat 40-70 cm dik is en uit (donker) bruingrijs, zwak lemig zand bestaat. Ten zuiden van het beekdal is het esdek dun en meestal 30-40 cm dik, terwijl dit ten noorden van het beekdal aanzienlijk dikker is (60-70 cm). In het diepste deel van het beekdal is van nature een veenbodem gevormd. Hier bestaat de natuurlijke bodem uit een 90 cm dik pakket moerig tot weinig materiaal, dat is doorspekt met plantenresten (veen en houtresten van een broekbos). Dit pakket bevindt zich op een diepte van 100-190 cm -Mv. Daaronder bevindt zich het natuurlijke moedermateriaal, dat bestaat uit lichtgrijs, matig siltig zand doorspekt met zwak siltige zandlagen. Dit zand is doorspekt met verticale wortelgangen van het broekbos. De veenbodem is opgehoogd met een pakket zwak siltig zand van circa 50 cm dik. Dit had als doel om de grondwaterstand relatief te verlagen en het terrein geschikter voor akkerbouw te maken.

Binnen het onderzochte gebied zijn diverse sporen en vondsten aangetroffen die afkomstig zijn van één vindplaats uit de Late Middeleeuwen B-Nieuwe tijd A/B. Het betreft resten van een nederzetting uit de Late Middeleeuwen B-Nieuwe tijd A/B, en hangen mogelijk samen met het historisch bekende gehucht Papenvoort. Deze bestaan uit 44 paalkuilen, 7 kuilen, 13 greppels, een waterput en een ploegspoor. De meeste sporen zijn ten noorden van het beekdal aangetroffen. In het beekdal is slechts één spoor opgetekend, terwijl de vijf sporen ten zuiden van het beekdal bestaan uit drie natuurlijke sporen en één greppel. De oudste resten zijn zowel op de dekzandrug als de flank van het beekdal aangetroffen (sleuf 5). Onduidelijk is of de oudste kern van de vindplaats meer in of op de flank van het beekdal moet worden gezocht en of de nederzetting geleidelijk aan meer naar de dekzandrug is verplaatst. De begrenzing kan alleen in zuidelijke richting worden vastgesteld. De vindplaats is vermoedelijk 220 m lang. De verticale begrenzing loopt uiteen van 40 tot 100 cm -Mv; in het beekdal kunnen resten zelfs tot een diepte van 1,9 m -Mv voorkomen. De precieze aard en functie van de nederzetting kan niet worden bepaald. De aanwezigheid van vaatwerk vermoedelijk van melkteilen en een netverzwaarder sluit aan bij wat men zou verwachten in een nederzetting waar landbouw werd beoefend.

Het onderzoek heeft waardevolle archeologische resten in het plangebied opgeleverd. Die bevinden zich in het noordwestelijke deel van het plangebied. Bij de bestaande planvorming is de kans reëel dat de archeologische resten in dit gebied verstoord worden. Indien de plannen zodanig kunnen worden

aangepast dat de archeologische vindplaatsen zoveel mogelijk in de bodem behouden kunnen blijven, vindt daar geen verstoring van plaats en worden kosten voor verder onderzoek vermeden. Er kan ook gekeken worden naar mogelijkheden om de locaties van de geplande bodemingrepen te verplaatsen naar gebieden waar geen vindplaats aanwezig is, of om de omvang van de bodemingrepen te beperken door archeologie-vriendelijk bouwen. Indien planaanpassing niet mogelijk is, wordt aanbevolen om in de zones van het plangebied waar behoudenswaardige archeologische resten verwacht worden (ten noorden van het beekdal) een archeologische opgraving te laten uitvoeren teneinde de wetenschappelijke informatie van de vindplaats veilig te stellen (behoud *ex situ*).

Wat betreft de niet-onderzochte gebieden kan geen definitief advies worden gegeven, omdat hier geen landschappelijke en archeologische informatie is verkregen. Echter, gezien de gelijkaardige landschappelijke ligging en grondgebruik, wordt er van uitgegaan dat de landschappelijke en bodemkundige ontwikkeling vergelijkbaar is met de aangrenzende, onderzochte gebieden, en dat zich hier ook archeologische resten in de bodem bevinden.

Beoordeling

Het rapport is uitstekend geschreven en van goede kwaliteit. Het voldoet ruimschoots aan de vereiste gegevens zoals gesteld in PvE en KNA. Het veldwerk is conform het PvE uitgevoerd. Het rapport leidt terecht tot het advies dat verder onderzoek voor het noordelijke deel van het plangebied noodzakelijk is vanwege de aangetroffen waardevolle archeologische vindplaats, indien planaanpassing niet mogelijk is.

Selectiebesluit

Uit het archeologisch onderzoek wordt duidelijk dat het plangebied ligt op de overgang van een droger naar een natter landschapsdeel, respectievelijk een dekzandrug naar een onbekend beekdal. In de hogere en lagere delen binnen het plangebied hebben zich respectievelijk hoge en lage enkeerdgronden ontwikkeld. De bodemopbouw is doorgaans intact. De oudste archeologische sporen dateren uit de Late Middeleeuwen en werden aangetroffen in het noordelijke deel van het plangebied.

Ze bestaan uit sporen van bewoning en landgebruik welke mogelijk deelmaken uit van het oude gehucht Papenvoort. Op basis van de fysieke en inhoudelijke kwaliteit (gaafheid, conservering, zeldzaamheid, informatiewaarde en ensemblewaarde) is de vindplaats aan te wijzen als een terrein met behoudenswaardige archeologische waarde. Voor terreinen met een hoge archeologische waarde wordt duurzaam behoud nagestreefd. Voor behoudenswaardige vindplaatsen zijn twee vormen van behoud mogelijk, te weten: in situ en ex situ. Het behoud op de plaats waar de vindplaats ligt (in situ) heeft de voorkeur boven een opgraving (ex situ):

- Het behoud in situ van de aanwezige archeologische waarden kan geschieden door inpassing van het behoudenswaardige deel in de toekomstige inrichtingsplannen, in combinatie met een op het behoud afgestemd beheer, en door het opnemen van een vergunningenstelsel in het toekomstige bestemmingsplan. Alle bodemroeringen dieper gaan dan 30 cm –mv die tot (fysieke) aantasting van archeologische waarden leiden, dienen dan zoveel mogelijk vermeden te worden. Verder kan ophoging van de vindplaats een mogelijkheid bieden om het terrein verder in te richten. In de te verlenen omgevingsvergunning zal de voorwaarde worden opgenomen dat er technische maatregelen moeten worden getroffen om de archeologische waarden in de bodem te behouden. De specificatie van deze technische maatregelen dienen aan te tonen dat sprake is van duurzaam behoud. De specificatie van deze technische maatregelen dienen ter goedkeuring voorgelegd te worden aan het bevoegd gezag, en zullen als voorwaarde aan de te verlenen vergunning worden gekoppeld.
- Indien de behoudenswaardige vindplaatsen niet planologisch kunnen worden beschermd, wordt geadviseerd om de aangetroffen archeologische waarden veilig te stellen door een opgraving. De opgraving dient plaats te vinden aan de hand van een door het bevoegd gezag goedgekeurd programma van eisen en uitgevoerd te worden door een archeologisch bedrijf bevoegd tot het uitvoeren van archeologische opgravingen (Monumentenwet 1988, art. 45). Het archeologisch onderzoek dient verder te voldoen aan de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie.

BIJLAGE 1

Toetsingsprocedure

Rapportages worden door de Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant getoetst aan de in de archeologische monumentenzorg voorgeschreven kwaliteitsnormen en aan de in de beroepsgroep gangbare gedragscodes m.b.t. onafhankelijkheid en proportionaliteit. De conclusies en aanbevelingen zijn getoetst aan de verwachte waarde van de locatie en aan de verhouding tot de bestaande en de te verwachten verstoring van het bodemarchief. Indien deze toetsing leidt tot aanbevelingen om het rapport te verbeteren, hebben deze aanbevelingen alleen betrekking op meetbare kwaliteitsaspecten en niet op zaken die binnen het domein van de integriteit en wetenschappelijke verantwoordelijkheid van de rapporteur vallen. Selectie- en beleidsadviezen van de toetsers zijn onderscheiden van die van de auteur van het rapport.

Bij de toetsing is – waar nodig – gebruik gemaakt van de volgende documenten:

- Gemeentelijke erfgoed- en archeologiekaarten
- Gemeentelijk archeologie- en erfgoedbeleid
- Minimale richtlijnen t.b.v. (de rapportage van) een archeologisch onderzoek in Noord-Brabant (april 2011)
- Regionale en Nationale Onderzoeksagenda Archeologie
- Gemeentelijke erfgoedmeetlat
- Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.2
- Leidraad Archeologische Standaard Boorbeschrijving
- Leidraad Archeologisch Onderzoek Beekdalen
- Leidraad Proefsleuvenonderzoek
- Leidraad IVO Karterend Booronderzoek
- Leidraad Standaard archeologische monitoring
- Kennisdocument “Optimale strategieën voor het opsporen van Steentijdvindplaatsen met behulp van booronderzoek. Een statistisch perspectief”
- Checklist SIKB beoordeling IVO verkennend, karterend en waarderend
- Checklist SIKB beoordeling PvE
- Literatuur m.b.t. de regio voor zover die aanwezig is in de bibliotheek van het Archeologisch Centrum in Eindhoven
- Gedragscode van de Vereniging van Nederlandse Archeologen